

Odefinierade platser som en del av det offentliga rummet

En undersökning av odefinierade platser i sju kommuner

Tarina Levin och Emily Sedin

Kandidatarbete 15 hp, institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Uppsala 2015

Titel: Odefinierade platser som en del av det offentliga rummet - En undersökning av odefinierade platser i sju kommuner

Engelsk titel: Undefined places as part of the public space - A survey of undefined places in seven municipalities

© Tarina Levin och Emily Sedin

Handledare: Maria Hedberg, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: Icke-platser, Odefinierade platser, Social hållbarhet, Urban design, Överblivna platser

Keywords: SLOAP (Spaces left over after planning), Social sustainability, Terrain vague, Undefined spaces, Urban design

Omslagsbild: Odefinierad plats under Kungsängsbron, Uppsala. Fotograf: Emily Sedin

Publiceringsår: 2015

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Odefinierade platser värderas ofta negativt och förnippas frekvent med social problematik och oattraktiv utformning. Det finns dock en alternativ inställning till dessa platser. Till skillnad från många offentliga ytor som kan inrymma exkluderande och kontrollerande designelement finns odefinierade platser där olika sociala grupper kan mötas utan mallar och begränsningar. Syftet med denna uppsats är att undersöka odefinierade platser eventuella sociala värde ur ett kommunalt stadsplaneringsperspektiv i Sverige och jämföra det med den alternativa inställning som presenteras i litteraturen samt med de eventuella värden som observerades vid platsstudier i Uppsala. Det kommunala stadsplaneringsperspektivet erhöles genom en enkätundersökning som skickades ut till trettio kommuner i Sverige varav sju svarade. Många kommuner svarade resonerande i enkäten, men det framgick ändå tydligt av svaren att det fanns en konflikt mellan intresset att bevara de odefinierade platserna och hårda krav på exploatering. Möjlighet till spontana aktiviteter framkom dock som ett positivt värde i enkätsvaren i likhet med resultatet av litteraturstudien. I plats- och litteraturstudier beskrevs odefinierade platser som mötesplatser mellan olika sociala grupper och som demokratiskt viktiga platser. Inga av dessa värden nämdes i enkätsvaren. En slutsats som kan dras ur denna jämförande studie är att odefinierade platser har flera viktiga sociala värden som bör diskuteras mer ingående samt beaktas vid fysisk planering trots hårt exploateringstryck.

Abstract

Undefined places are usually negatively associated with social problematics and neglected design. There is however an alternative approach to these places described by several authors within the field of urban planning and design. As opposed to many public places which can contain exclusive and controlling design, undefined places allows for different social groups to dwell in these places without restrictions and regulations. The purpose of this essay is to investigate the potential social values of undefined places in municipal urban planning in Sweden, this in comparison to the alternative opinion described in the chosen literature and to observations through field studies in Uppsala. The municipal urban planning perspective was obtained through a survey sent to thirty municipalities to which seven of them responded. The majority of the municipalities answered the questions in a discussing mode. However it became clear, judging from the responses, that there was a dispute between the preservation of undefined places and high demands on urban development. The potential for spontaneous activities to occur in these places was considered a positive value in the survey responses as well as in the result of the literature study. Undefined places were described as meeting places for different social groups as well as places significant for democracy in the results of the literature and field studies. This idea was however not represented in the responses of the survey. One conclusion of which can be drawn from this comparing study is that social values of undefined places should be considered and discussed to a higher extent in urban planning despite the intense spatial pressure in urban development.

Innehåll

Introduktion.....	5
Begreppspreciseringar	6
Bakgrund	8
Direkt problematik - exkludering och kontroll	8
Bakomliggande orsaker - Förtätning, privatisering och design av offentliga ytor	9
Odefinierade platser - den andra sidan av det offentliga rummet	9
Syfte	13
Frågeställning	13
Avgränsningar	14
Metod och material	14
Litteraturstudier	15
Databassökning:.....	15
Platsstudier.....	15
Enkätundersökning.....	16
Enkätfrågor.....	16
Resultat	17
Litteraturstudie.....	17
Resultat: platsstudier.....	17
Analys platsstudier	24
Resultat: Enkätundersökning	24
Analys: enkätundersökning	29
Jämförande analys	30
Metoddiskussion.....	31
Diskussion Jämförelse	32
Värdet som mötesplats	32
Det demokratiska värdet	33
Värderas barn och ungdomar	34
Sammanfattande diskussion	34
Vidare frågeställningar	35
Referenser.....	36
Referenser bilder.....	37

Introduktion

Odefinierade platser är ett uttryck som ofta används för att beskriva tomma platser utan värde (Barron 2014, s. 3). De kopplas dessutom frekvent samman med marginaliserade grupper, marginaliserade aktiviteter och social problematik (Kamvasinou, Roberts 2014, s. 189). En annan vanlig benämning som bland annat Michael Hebbert (2008, s. 37) använder är SLOAP (Spaces left over after planning) det vill säga "platser som blivit över vid planering". Han beskriver dessa platser som spillbitar som saknar medveten design och hävdar att dessa platser borde definieras genom formgivning (Hebbert 2008, ss. 44-49, 53-54).

Patrick Barron har analyserat ett flertal olika benämningar på odefinierade platser där själva namnet ofta har en negativ klang, till exempel derelict land (övergiven mark). Han förklarar att namnen visar på en uppfattning om dessa platser som tomma och övergivna men Barron understryker istället Gil Dorons uppfattning om att dessa platser faktiskt aldrig varit tomma (Barron 2014, s. 3).

Denna alternativa åsikt delas av andra. Man hävdar att odefinierade platser har ett flertal värden i sin odefinierbarhet, bland annat sociala. Krystallia Kamvasinou och Marion Roberts (2014, s.189) hävdar att denna typ av platser är lättillgängliga och passar olika åldrar. Bland annat kan odefinierade platser fungera som utlopp för verklighetsflykt och äventyr. I artikeln Spaces of Uncertainty (Cupers, Miessen 2006) beskrivs odefinierade platser som en del av det offentliga rummet, men utanför den traditionella beskrivningen av det. Cupers och Miessen förklarar att dessa platser, som definieras av dess tillfälliga användning istället för dess utformning, är ett öppet forum där människor möts utan mallar och inskränkningar. Platsernas definition förändras konstant och kan vara olika för olika människor, vid olika tidpunkter. Vidare hävdar Doron och Margaret Crawford att odefinierade platser har demokratiska värden som saknas på normativa offentliga platser (Doron 2007, ss. 16-17; Crawford 2008, ss. 34-35).

Eftersom odefinierade platser ofta försummas som platser utan värde (Barron 2014, s. 3) vill vi undersöka det alternativa synsättet som bland annat Cupers och Miessen beskriver och på så vis bidra till en mer nyanserad uppfattning av dessa platser. Dagens planering utgår ofta från politiska och ekonomiska planer och agendor (Crawford 2008, s. 28; Nyström, Tonell 2012, ss. 115-118). Ett exempel på ett resultat av politisk och ekonomisk design är exkludering i det offentliga rummet (Carmona, Heath, Oc & Tiesdell 2010 s. 154). Yttrandefriheten påstås också bli inskränkt av kontroll (Hellström 2011). De odefinierade platserna, som inte medvetet är planerade och designade, påverkas inte av politiska och ekonomiska agendor. Därför kommer de att fungera på helt andra sätt än det normativa offentliga rummet (Crawford 2008, s. 28). De odefinierade platserna karaktäriseras av att bland annat vara inkluderande och främja spontanitet (Cupers, Miessen, 2006). Därför förekommer dessa platser i motsats till kontroll och exkludering i det offentliga rummet. Det här beskrivs vidare under rubriken *Direkt problematik-exkludering och kontroll*.

Debatten om uteslutning och kontroll i det offentliga rummet är viktig att åskådliggöra men handlar oftast om de exkluderingsmoment som används. Den omfattar sällan vad som kan fungera inkluderande och verka främjande för opinionsbildning. Därför vill vi lyfta fram odefinierade platser som platser med ett eventuellt värde som bör övervägas och diskuteras vid planering. Värdet utgörs

främst av platsernas förmåga att främja spontanitet och verka inkluderande i staden (Cupers, Miessen 2006). Enligt John Barr (1969, s.14) associerar de flesta odefinierade platser till oattraktiva platser. Men att endast förknippa dessa platser med ett visst utseende föringar de odefinierade platsernas betydelse i debatten (Doron, 2007, s. 15).

För att kunna skapa socialt hållbara platser är det viktigt att landskapsarkitekten känner till och förstår betydelsen av de designgrepp som används och vilka konsekvenser de kan tänkas få. För att kunna göra en adekvat analys av en plats eller ett område bör därför landskapsarkitekten ha en heltäckande och nyanserad bild av det som behandlas, i detta fall odefinierade platser. Som tidigare nämnts försummas ofta dessa platser (Barron 2014, s. 5). Vid en eventuell exploatering av odefinierade platser ska stadsplaneraren vara väl medveten om vad det är hen planerar bort och hur det kan tänkas påverka sin omgivning. Ämnet är också relevant för förtroendevalda och för andra yrkesgrupper som arbetar med frågor kring stadsplanering och markexploatering då även de har inflytande över den fysiska utformningen av platser.

Begreppspreciseringar

Everyday public space: Detta är Crawfords definition på den stadsväv som binder vardagslivet samman. Här hittar vi inte bara det vi kallar odefinierade rum utan hela det offentliga rummet som inte utgörs av det normativa offentliga rummet (Crawford 2008, s. 28). "Everyday public space" inkluderar odefinierade platser och definieras med samma egenskaper som odefinierade platser. Därför implementeras Crawfords teorier om "Everyday public space" på odefinierade platser i denna uppsats.

Förhandlingsplanering: Offentliga och privata aktörer samarbetar och sluter avtal i markexploateringsärenden innan detaljplaneprocessen har påbörjats. Därmed tas beslut utan inblandning av politiska nämnder och utan inverkan av samråd (Nyström, Tonell. 2012, ss. 115-117).

Mötesplatser: Vi använder begreppet mötesplatser som offentliga platser där människor möts. Att mötas behöver inte betyda att man aktivt interagerar med varandra, till exempel samtalar, det kan även betyda att man helt enkelt ser och lägger märke till varandra.

Normativa offentliga rummet: Uttrycket används av Crawford i Everyday Urbanism som en benämning på de offentliga rum som inte är "Everyday public space". Det vill säga de offentliga platser som ofta designats utav professionella designers med politiska och ekonomiska agendor (Crawford 2008, s. 28). I denna uppsats kommer vi att använda uttrycket på samma sätt.

Odefinierade platser: I Sverige saknas ett allmängiltigt begrepp för dessa platser därför har vi valt att använda oss av uttrycket "odefinierade platser". Det är en översättning av det franska uttrycket "Terrain vague" som två av våra källor, Patrick Barron och Ignasi de Solà-Morales, använder. Begreppet har tidigare använts i bland annat Caroline Berggrens examensarbete "Odefinierade platser i staden - med studie i Södertälje" (Berggren, 2008). Den engelska översättningen

”undefined places” används ofta i engelskspråkiga texter som behandlar ämnet. Många av de benämningar som finns på dessa platser är laddade, ofta åt det negativa hållet (Barron 2014, s. 3). Ett neutralt uttryck kändes lämpligare för vår uppsats.

Vår definition av detta uttryck baseras på vårt litteraturmaterial. Odefinierade platser är en del av det offentliga rummet. Det benämns ofta under andra uttryck som till exempel SLOAPS (Spaces left over after planning) eller ”terrain vague” där terrain står för jord eller mark och vague för vag, obestämd, oklar eller odefinierad. Ordet vague härstammar dock även från det germanska ordet för våg och anspelar på föränderlighet (Solà-Morales 1995, s. 26). Baserat på den litteratur vi har läst kommer vi i denna uppsats att använda uttrycket odefinierade platser på följande sätt: En odefinierad plats är en benämning på en plats som får sin definition av användarna, oberoende av platsens juridiska definition. Denna definition är flytande och ändras över tid. Definitionen beror inte på fasta element så som arkitektur, rumslighet och inredning. Istället definieras platsen av vad som händer där ”just nu”. Används platsen som en fotbollsplan är platsens tillfälliga definition ”fotbollsplan”, används platsen däremot som grillplats eller marknad är dess tillfälliga definition ”grillplats” respektive ”marknadsplats”. Detta kan ändras över tid med avseende på tid på dygnet eller årstid men även med avseende på samhällets förändringar över tid (Cupers, Miessen 2006).

Odefinierade platser kan till exempel vara övergivna tomter, övergivna industrilokaler, parkeringar, mark mellan huskomplex eller gränsområden (Barron 2014, s. 1). Gil Doron (2007, s.16) menar också att övergivna industrilokaler och platser i anslutning till övergivna industrilokaler ofta är odefinierade platser. Han nämner även tidigare verksamma hamnar och järnvägsdepåer som inte längre används som exempel. De är med andra ord produkter av det postindustriella samhället. Doron (2007, s. 17) påpekar dock att många av dessa egenskaper delas av andra odefinierade platser som inte nödvändigtvis har någon koppling till industriverksamhet. I vår undersökning använder vi oss av dessa exempel som en fingervisning om hur dessa platser kan se ut.

Sloap (Spaces left over after planning): Uttrycket används synonymt med ”odefinierade platser” i denna uppsats.

Social hållbarhet: Det finns ingen allmänt vedertagen definition på social hållbarhet men enligt Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2013) handlar social hållbarhet om ”att bygga ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer”. Det är också denna definition som vi tycker passar bäst in på vad vi i denna uppsats menar med social hållbarhet.

Terrain vague: Uttrycket används synonymt med ”odefinierade platser” i denna uppsats.

Urbanisering: I denna uppsats använder vi nationalencyklopedins definition på urbanisering som ”Ökande stadsboende” (Hubendick, Öberg, Franzén u.å).

Bakgrund

Bakgrunden består av tre delar. Första delen heter *Direkt problematik-exkludering och kontroll*. Där förtydligas hur exkludering och kontroll används i det normativa offentliga rummet och vad det kan leda till.

Den andra delen har rubriken *Bakomliggande orsaker: Privatisering och design av offentliga ytor*. I denna del presenteras och förklaras teorier om varför kontroll av offentliga platser, till exempel exkludering, används.

I den sista delen, *"Odefinierade platser-den andra sidan av det offentliga rummet"*, presenteras relevanta teorier av ett flertal forskare. Dessa teorier diskuterar odefinierade platserns betydelse som en del av det offentliga rummet. Diskussionerna utgår från att platserna är oberoende av de politiska och ekonomiska agendor det normativa offentliga rummet styrs av.

Direkt problematik - exkludering och kontroll

Idag pågår en intensiv debatt om exkludering och kontroll av det offentliga rummet. Den 7/4-2015 publicerade Dagens Nyheter en artikel med namnet "Designen som ska hålla hemlösa borta" (Iragorri 2015). Det är en av många artiklar som belyser design som exkluderar hemlösa på allmän plats som ett allt vanligare fenomen. Att restriktioner införs i det offentliga rummet kan ha olika orsaker och syften. Det används till exempel i regel för att öka känslan av social status eller säkerhet på platsen (Carmona et al. 2010, s. 154). Ofta förknippas exkluderande design med hemlösa och tiggare som i artikeln ovan. Det finns exempel på att sitt- och liggplatser tas bort eller att vistelse på en plats förhindras med hjälp av staket (Iragorri 2015). Men det finns även andra typer av exkludering som utesluter andra grupper i samhället. Ofta handlar det dock om grupper som är inte bidrar till den ekonomiska tillväxten (Carmona et al. 2010, s. 154). I Storbritannien används ibland speciella ljudanordningar som avger ett högfrekvent ljud och placeras utanför butiker och andra offentliga platser. Ljudet uppfattas som olidligt av unga öron (Carmona et al. 2010, s. 157). Vidare hävdar Carmona med flera att ljudanordningen skapar en miljö som inte går att vistas i för barn och ungdomar.

Dessa exempel är dock väldigt extrema. Carmona med flera (2010, ss. 156-157) beskriver hur exkludering och kontroll även kan ske genom mer blygsamma medel, till exempel genom att utesluta beteenden som har anknytning till vissa sociala grupper. Att förbjuda skateboardåkning eller längre uppehåll på en viss plats anges som två exempel. Vidare menar Carmona med flera (2010, ss. 156) att även klädkoder kan fungera uteslutande, om än de är outtalade. Dessutom anges speciella affärer som element med en potentiellt exkluderande effekt. Som Iragorri(2015) ger exempel på kan till och med ett så enkelt medel som blomkrukor utanför affären fungera som ett diskret medel för uteslutning, detta genom att blockera platsen för vistelse.

Uteslutning av denna sort bidrar till stadens polarisering. Områden med högt inflytande av privata aktörer samt stadsdelar som ska förnyas är sannolikt mer benägna att utformas med uteslutande designgrepp. De människor som utesluts genom denna sortens design försvinner inte från staden, istället koncentreras de till platser och stadsdelar där de tillåts vara (Minton 2006, s. 3). Att säkerheten ska prioriteras är de flesta överens om men det finns samtidigt en risk att intresset för ordning och säkerhet övergår till vinst- och marknadsintressen som kan resul-

tera i uteslutning och en minskad tillgång till de offentliga ytorna (Carmona et al. 2010, s. 155).

Barron diskuterar offentliga platser som forum för politiska uttryck. Han syftar till exempel på att privatägda torg som är öppna för allmänheten i verkligheten har ett flertal restriktioner. Barron anger Zuccottipark i New York som ett exempel. Det var i Zuccottipark "Occupy Wallstreet"-protesterna utspelade sig år 2011 (Barron 2014, s. 14). Protesterna var inte tillåtna vilket medförde att deltagare blev stämda. Polisen blandades in och arresterade omkring 200 demonstranter samt förstörde deras läger (Dobnic, Long 2011).

Mats Hellström, tidigare landshövding i Stockholms län skriver i debattartikeln "Det offentliga rummet i kläm" (2011) hur kulturen och yttrandefriheten hotas i Sveriges offentliga rum, till förmån för kommersiella intressen. Detta genom att konst selekteras för att gynna konsumtion och genom att rätten till opinionsbildning inskränks.

Bakomliggande orsaker - Förtätning, privatisering och design av offentliga ytor

Med stöd av Jeremy Németh och Stephan Schmidt (2007) hävdar Carmona med flera (2010, s. 155) att kontrollerande och exkluderande design är vanligare i privatägda offentliga rum än i offentliga rum som kommunen äger. Nyström och Tonell (2012, ss. 115-117) förklarar i sin tur begreppet förhandlingsplanering inom markexploatering. Planeringsformen har växt fram successivt sedan 80-talet då maktpositionerna mellan de privata och de offentliga aktörerna förändrades. Denna typ av planering innebär att offentliga och privata aktörer sluter avtal innan detaljplaneprocessen har påbörjats och att beslut kan komma att tas utan inblandning av politiska nämnder och utan inverkan av samråd. Vidare menar de att den offentliga sektorns resursbrist, som blev alltmer tydlig under 80-talet, utgjorde orsaken till förhandlingsplaneringens framväxt (Nyström, Tonell 2012, s. 115). Den offentliga sektorn blev ekonomiskt beroende av de privata aktörerna. Ett sådant beroende medför en risk att den offentliga sektorn anpassar sig till de privata intressena vilket kan innebära att politikens och allmänhetens inflytande i planeringsprocessen begränsas (Nyström, Tonell 2012, ss. 116-118). Ett ökat inflytande från de privata aktörerna medför i och med vinstintresset, en risk för högre prioritering av individuella intressen framför allmänna (Carmona et al 2010, s. 62). Som tidigare har nämnts kan exkludering bli ett resultat av detta (Carmona et al. 2010, s. 155).

Odefinierade platser påverkas också av ett högt förtätningstryck. Cupers och Miessen (2006) hävdar att dessa platser existerar, i London, starkt hotas av förtätningstrycket som där är högt och dessutom i hög grad beror på ekonomiska intressen. Även här i Sverige pågår en urbaniseringstrend som stimulerar förtätningen av städernas centrala delar (Naturvårdsverket, 2014). Bland annat Sveriges arkitekter (2014) skriver att förtätning behövs för att lösa urbaniseringsproblemet samt kraven på en hållbar stad.

Odefinierade platser - den andra sidan av det offentliga rummet

I motsats till den omdebatterade exkluderingen och kontrollen av det offentliga rummet finns odefinierade platser. Bland annat Ignasi de Solà-Morales (1995, ss. 25-27) menar att dessa platser inte styrs av det urbana effektivitets- och produktivitetstänk. Cupers och Miessen (2006) beskriver dessa platser som spontana

och inkluderande platser som skapar mötesplatser mellan olika sociala grupper i samhället.

Is it only the sterile places with clearly defined use that we can enjoy today? Is it the designer shops, the fancy cafes, or the commercial promenades, that provide our satisfaction? What about the social public spaces in the back of our heads? Do we still consider the possibility of diverse encounters, with the non-consumer, the other? What about the young, the restless, the old, the poor, and the ones having been excluded from contemporary public space and therefore removed from society?

(Cupers, Miessen 2006)

I detta citat beskriver Cupers och Miessen odefinierade platser, eller ”de offentliga platserna i våra bakhuvuden”, som en inkluderande motsats till det normativa offentliga rummet (”det moderna offentliga rummet”). De ställer oss frågan, huruvida vi fortfarande överväger möten med människor vi betraktar som ”de andra”.

I boken ”Everyday Urbanism” diskuteras vem det offentliga rummet är till för, vad det ”offentliga” betyder och vad det offentliga rummet egentligen är. Även i ”Everyday Urbanism” anklagas det offentliga rummet för uteslutning och kontroll. Det beskrivs som ett kommersiellt offentligt rum utan kontraster (Crawford 2008, ss.22-23, s. 25).

Författaren Margaret Crawford, doktorand i urban planering, specialiserad på arkitekturens och urbanismens historia, urban historia och teori samt urban design (UC Berkeley u.å.), anser dock att den allmänna definitionen på offentligt rum är snäv. Hon menar att man söker ett offentligt rum som inkluderar allt varpå man misstar de monumentala och normativa offentliga rummen för allt offentligt rum (Crawford 2008, s 23). Crawford vill bredda synen på offentligt rum och lyfter därmed fram vad hon kallar ”Everyday public space” med definitionen:

Trivial and commonplace, vacant lots, sidewalks, front yards, parks, and parking lots are being claimed for new uses and meanings by the poor, the recently immigrated, the homeless and even the middle class [...] They contain multiple and constantly shifting meanings rather than clarity of function. In the absence of a distinct identity of their own, these spaces can be shaped and redefined by the transitory activities they accommodate. Unrestricted by the dictates of built form, they become venues for the expression of new meanings through the individuals and groups who appropriate the spaces for their own purposes

(Crawford 2008, 28)

Crawford (2008, s. 28) definierar ”Everyday public space” som vi definierar odefinierade platser, inte genom dess arkitektur och rumslighet, utan istället av de aktiviteter som sker på platsen. Crawford drar det dock ett steg längre och involverar allt offentligt rum i stadsstrukturen som inte utgörs av det normativa offentliga rummet. Hon beskriver ”Everyday public space” som utrymmet som binder vardagslivet samman (Crawford 2008, s. 25). Principerna är dock desamma. Crawford (2008, s. 28) förklarar att dessa platser definieras av en flexibilitet som låter platsen bli vad användaren väljer att de ska vara. Hon påpekar även att bristen på bestämd mening gör att dessa platser konstant kommer att få nya tillfälliga meningar. Detta beror på att människor omorganiserar dem och omtolkar dem, socialt som estetiskt, politiskt och ekonomiskt. Crawford (2008, s. 29) beskriver hur ”Everyday public spaces”, och då även odefinierade platser, finns mellan dåtida och framtida användning. Det är ofta något som inte längre är men som inte heller har hunnit bli något annat. Vidare nämner hon

att markvärdet ofta är lågt till en början men höjs i regel så småningom varpå platsen expolateras.

Crawford (2008, ss. 34-35) hävdar att "Everyday public space" utgör viktiga rum för demokratin. Hon diskuterar inte bara den direkta demokratiska funktion platserna har i och med dess oförutbestämda funktioner. Crawford menar även att dessa platser har en djupgående demokratisk inverkan på vårt samhälle genom att vara mötesplatser med flexibla karaktärer. Flexibiliteten innebär en öppenhet. Öppenheten skapar möjligheter till möten mellan olika människor i varierande typer av sammanhang. Detta stimulerar i sin tur ett ifrågasättande och nytänkande förhållningssätt till vardagen. Crawford (2008, s. 28) menar att med anledning av att dessa platser ligger utanför partipolitiken och den professionella designen, att de styrs nedifrån och upp snarare än uppifrån och ned, har de möjlighet att bli tillfälliga platser där livserfarenheter och politiska uttryck möts. Hon menar att det normativa offentliga rummet endast producerar den existerande ideologin medan "Everyday public space" hjälper till att skaka om ett stagnerat tillstånd. Som framgår nedan är detta något även Barron diskuterar.

Barron (2014, ss. 3, 9) diskuterar dessa platser som ouppmärksammas funktion som viktiga platser för till exempel innovativ konst, politik, rekreation, lek och möten. Vidare menar Barron att detta ofta handlar om aktiviteter som i designade miljöer inte är lämpliga eller tolereras. Samtidigt menar David Taylor (2008) att så fort regler etableras på odefinierade platser skapas begränsningar för de tillfälliga aktiviteter som sker där. Detta kan i sin tur medföra att de kvalitéer som är unika för dessa platser försvinner. Om den tillåtande miljön bevaras kan till exempel nya innovationer uppstå och spridas till andra sammanhang där de kan leva vidare och utvecklas.

Barron (2014, s. 14) jämför odefinierade platser med designade platser som vid första anblick kan verka öppna för spontanitet men som i realiteten är begränsade, till exempel Zuccottipark i New York. Detta beskrivs mer utförligt under rubriken *Direkt problematik – exkludering och kontroll*.

Gil Doron är konstnär och har bland annat föreläst i arkitektur och konsthistoria. Han är också grundare av A4 Community som utvecklar utbildningsprogram inom konst och arkitektur till institut, konstskolor och universitet. I hans arbete intresserar han sig bland annat för de sociala och mänskliga rättigheter och med sin bakgrund i arkitektur ligger frågor kring platser och urbana kulturer i fokus (Doron 2014). Angående odefinierade platser menar Doron (2007, s.15) att de har ett flertal sociala, rumsliga och arkitektoniska kvaliteter som inte går att hitta i, och som ofta aktivt exkluderas från, andra offentliga stadsrum, det vill säga det formella och normativa offentliga rummet.

Gil Doron har förutom att studera andra författare inom ämnet även själv gjort observationsstudier på nedlagda och övergivna industriområden. Utifrån detta har han kommit fram till vissa gemensamma särdrag som förenar odefinierade platser (Doron 2007, s.16). Doron menar att eftersom odefinierade platser ofta ligger på gränsen mellan staden och förorten skapar de en stark visuell kontrast mot sin omgivning. De saknar en formell funktion och användning men används ofta ändå av människor och djur. Just det att de saknar tydlig förutbestämd funktion öppnar upp fantasin kring nya sorters användning. Där finns heller inga gränser eller officiellt program som hindrar vissa aktiviteter från att äga rum, vilket inte är fallet på många andra offentliga platser (Doron 2007, ss.16-17). Precis som att Crawford (2008, ss. 34-35) hävdar att "Everyday public space" är viktiga för demokratin understryker Doron (2007, ss. 16-17) den demokratiska vikten av

odefinierade platser då aktiviteterna som sker på platserna bestäms av användarna själva och inte av lagar och regler som har stiftats av någon annan.

Ignasi de Solà-Morales tog sin examen i arkitektur 1966 och därtill en examen i humaniora 1968. Han har bland annat undervisat på Barcelona School of Architecture, arbetat som professor på International Laboratory of Architecture and Urban Design (ILAUD) samt varit gästprofessor på Princeton University, School of Architecture (USA) (Solà-Morales u.å.). Han använder det franska uttrycket "Terrain vague" för att beskriva odefinierade platser och menar att detta uttryck inte nödvändigtvis behöver ha en negativ mening. Solà-Morales understryker att ordet vague både står för tomhet och föränderlighet. Han menar att det obegränsade, som utgörs av tomhet, innebär en frihet och en öppenhet (Solà-Morales 1995, s. 26). Till skillnad från till exempel Barron och Doron beskriver dock Solà-Morales dessa platser som övergivna. Han hävdar att de faktiskt är främmande platser som har lämnats utanför stadens effektivitet och produktivitet (Solà-Morales 1995, ss. 25-27). Odefinierade platser som inte domineras av arkitektur benämns som en representation för "det andra", det vill säga det alternativa som står utanför det urbana systemet och dess produktivitet (Solà-Morales 1995, ss. 27-28).

Solà-Morales (1995, s. 27) menar att säkerhetsaspekter genomsyrar stadsplanering och design idag. De odefinierade platserna är marginalerna, utan aktivitet, otrygga, glömda och överblivna (Solà-Morales 1995 s. 26). Solà-Morales använder sig av Odo Marquands teorier om staden för att förklara vårt intresse för odefinierade platser. Vi skapar våra städer i önskan att minimera det negativa men den starka kontrollkänslan får oss att vilja fly mot något annat. I detta fall odefinierade platser. Den starka känslan av säkerheten gör att vi söker oss till risk. Den stationära komforten får oss att romantisera nomadism. Vi letar oss till motsatser till denna säkerhet (Solà-Morales 1995, s. 27).

Ofta söker sig fotografer till odefinierade platser i staden eftersom de utgör en flykt från stadens homogenitet och kontroll (Solà-Morales 1995, s. 25-26). Enligt Solà-Morales (1995, s. 28) är det främlingskänslan platserna förmedlar för staden och för oss själva konstnärerna attraheras av. Vidare menar han att de odefinierade platserna på så sätt blir en reflektion av vårt eget främlingskap.

Dougal Sheridan föreläser i arkitektur på University of Ulster (University of Ulster, u.å.) Han refererar till Solà-Morales uttryck "Terrain vague" i en studie av Berlins odefinierade platser i uppsatsen "The Space of Subculture in the City: Getting Specific about Berlin's Indeterminate Territories" (2007). Sheridan definierar dessa platser som ytor och rum där stadens bestämmelser inte har någon inverkan på hur de uppfattas och används. Dessa "indeterminate territories" är inte identifierade eller ens erkända platser i staden, trots detta har de ofta en viktig roll (Sheridan 2007, s. 98). Han vill i uppsatsen bland annat undersöka om frånvaron av kapitala krafter och institutioner kan påverka den kulturella utvecklingen på denna typ av platser (Sheridan 2007, s. 97).

I Berlin finns flera exempel på odefinierade platser som har uppkommit som följd av ett ointresse från de styrande i staden till exempel i samband med krig, ekonomisk instabilitet eller en osäkerhet kring äganderätt (Sheridan 2007, ss. 101-102). Dessa platser kan vara övergivna hus eller tomma ytor i staden som ockuperats och används utan några krav på att förhålla sig till regler eller ramar. Vissa av ytorna intas av flera tillfälliga strukturer som exempelvis utomhusteatrar, marknader och odling. Andra blir istället tillflyktsorter för de hemlösa. Eftersom dessa ytor inte definieras på förhand av regler, funktioner och kontroll

tillåts vi själva att uppleva platserna utan några förutfattade föreställningar. På så vis kan ett gammalt övergivet industriskjul omvandlas till en marknadsplats och en överbliven ogräsvegetation bli till trädgård (Sheridan 2007, ss. 102-103).

De odefinierade platserna har också stor betydelse för subkulturer menar Sheridan (2007, s. 109) eftersom dessa grupper ofta tar avstånd från det konventionella och normativa som de inte känner någon samhörighet med. Han utvecklar resonemanget och påpekar att subkulturer inte är bundna på samma sätt till de kulturella traditionerna. Istället strävar de ofta efter en verklighet som sträcker sig utanför samhällets normer. Sheridan understryker Mike Brakes (1980, s. 11) uppfattning ur boken "The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures" att dessa grupper ofta uppkommer när sociala, ekonomiska och kulturella förhållanden förändras i samhället eftersom de försöker hitta alternativa lösningar på de problem som uppstår från dessa samhällsförändringar. Detta gör dessa grupper mer benägna att se kvalitéer och potential hos de odefinierade platserna i staden. För subkulturella och andra grupper som kan känna ett främlingskap inför samhället utgör dessa platser således en tillflyktsort (Sheridan 2007, ss. 109-110).

En annan grupp som odefinierade platser hävdas vara viktiga för men som inte heller alltid syns i samhället är barn. Barron hänvisar till John Stilgoes bok "Landscape and Images" där Stilgoe (2005, s. 23) understryker barns önskan att forma platser med sin fantasi och lek. Stilgoe hävdar vidare att minnena från barndomen lever kvar och skapar bestående band till dessa platser (Barron, 2014 s. 10). I motsats till okontrollerade och odefinierade platser finns till exempel anlagda lek-platser. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, som är professor inom "Performance studies" på Tisch School of the Arts i New York (Chase Leighton et al. 2008, s. 222), beskriver lekplatser som en konstruktion för att flytta barns lek från gatorna till övervakade område. Dessa lekplatser kan dock aldrig vara lika intressanta som platser i den riktiga världen menar hon (Kirshenblatt-Gimblett 1999, s. 20).

Vidare menar Solà-Morales att arkitektens relation till odefinierade platser blir problematisk eftersom ordning, form och tydliga gränser eftersträvas. Arkitektens roll är att omvandla det ociviliserade till det kultiverade, det tomma till det byggda. Han menar att detta också märks i praktiken då en överbliven yta ofta designas om radikalt så att den ursprungliga känslan går förlorad (Solà-Morales 1995, s. 28-29). Det är där kärnan i problematiken ligger. Solà-Morales (1995, s. 29) ställer sig frågan hur dagens arkitektur kan appliceras på odefinierade platser utan att resultatet blir en demonstration av makt och förnuft.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur sju svenska kommuner uppfattar det sociala värdet av odefinierade platser. Undersökningen ska konkretisera odefinierade platsers eventuella sociala värde ur ett kommunalt stadsplaneringsperspektiv för att sedan jämföras med de teorier som finns inom området och med det eventuella sociala värde som noteras vid platsstudier i Uppsala.

Frågeställning

Hur värderas dessa platser ur ett kommunalt stadsplaneringsperspektiv i jämförelse med teorier från den valda litteraturen och egna platsobservationer?

Avgränsningar

I detta arbete fokuserar vi endast på den sociala aspekten av odefinierade platser. Vi tar inte upp eventuella ekonomiska eller ekologiska egenskaper som dessa platser innehar eller saknar då ämnet skulle bli för omfattande för denna uppsats. Vi vill undersöka det alternativa perspektivet på odefinierade platser som motpol till det som i litteraturen anses vara den allmänna uppfattningen. Detta för att skapa en mer nyanserad bild av dessa platser. Därför redovisas heller inte för- och nackdelar med odefinierade platser i denna uppsats.

För att konkretisera ”odefinierade platser” och försöka minska de filosofiska inslagen i denna uppsats har vi valt den litteratur som på ett konkret sätt har förklarat dessa platserns funktioner och värden. Vi har till exempel valt att inte använda oss av Henri Lefebvres material på grund av dess abstrakta karaktär, trots att han anses vara grundaren i diskussionen om denna typ av platser.

I avseende på enkätundersökningen håller vi oss inom Sveriges gränser. Därför kan man utgå från att de svar vi får endast är representativa för situationen i Sverige om det inte uttryckligen framgår i enkätsvaren att samma situation även kan existera utanför Sverige. Enkätundersökningen besvaras också anonymt. Därför kommer ingen jämförelse göras mellan olika kommuners uppfattning om odefinierade platser. Vi kommer inte att ta hänsyn till eventuella kulturella skillnader med avseende på geografiskt läge, storlek och befolkningstäthet.

I platsstudien inkluderas endast platser i Uppsala eftersom det inte funnits tid till att studera platser på andra orter. Vi har dock valt ut odefinierade platser som vi tror inte är unika just för Uppsala utan skulle kunna finnas i de flesta andra svenska städer. Det geografiska läget i Sverige anser vi är av ringa betydelse för dessa platserns existens.

Metod och material

De metoder som användes för att genomföra undersökningen var litteraturstudier, platsstudier och enkätundersökningar. Enkätundersökningen skickades ut till 30 kommuner i Sverige. Svaren från enkätundersökningen jämfördes i diskussionen med teorierna kring dessa platser som presenterades i bakgrunden och med den platsstudie som vi genomförde i Uppsala. Eftersom litteraturen i huvudsak är amerikansk blir det också intressant att se om inställningen till dessa platser skiljer sig hos dessa sju svenska kommuner. För att exemplifiera odefinierade platser och på så sätt göra uppsatsen mer läsbar har vi även fotograferat ett antal platser i Uppsala. Platsstudien syftar även till att undersöka vilka sociala värden vi kan hitta på dessa platser. Detta ska komplettera litteraturen i jämförelsen med enkätsvaren. De platserna vi valt är sådana som stämmer in på den definition av odefinierade platser som tidigare beskrivits i uppsatsen. Detta beskrivs mer utförligt under rubriken *Platsstudier*.

Litteraturstudier

För att få en större inblick i ämnet och en uppfattning om de olika teorier som finns kring odefinierade platser valde vi att göra en litteraturundersökning. Fokuset låg på att identifiera eventuella sociala värden odefinierade platser har.

Huvudlitteraturen omfattades av Kenny Cupers och Markus Miessens teorier kring odefinierade platser i artikeln "Spaces of Uncertainty", Margaret Crawford, John Chases och John Kaliskis redogörelser i "Everyday urbanism", Patrick Barrons och Manuela Marianis sammanställningar kring ämnet och Ignasi de Solà-Morales syn på dessa platser i boken "Terrain Vague: Interstices at the Edge of the Pale". Utöver denna litteratur användes även "Public Places Urban Spaces" av Matthew Carmona, Steve Tiesdell, Tim Heath och Taner Oc i denna undersökning. Vi tog också hjälp av Dougal Sheridans uppsats "The Space of Subculture in the City: Getting Specific about Berlin's Indeterminate Territories" där han bland annat inkluderar en studie av denna typ av platser i Berlin. Vi använde oss också av Gil Dorons uppsats "...Badlands, blank space, border vacuums, brown fields, conceptual Nevada, Dead Zones ..." där han bland annat diskuterar olika benämningar för odefinierade platser och associationerna kring dessa begrepp.

Databassökning:

För att identifiera eventuella sociala värden hos odefinierade platser använde vi oss av databaserna google scholar, primo, epsilon och web of science. Sökorden som formulerades var:

sloap/ spaces left over after planning/ terrain vague/ non-places/icke-platser/ undefined places/ undefined spaces/ odefinierade platser/urban design/ public places/ offentliga rum/ democracy/ demokrati/ children/ barn/ social sustainability/ social hållbarhet/ everyday urbanism/ vardagsurbanism/ segregation/ polarisation/ polarisering/

Platsstudier

Vi valde att komplettera litteraturstudien och enkätundersökningen med att fotografera och studera odefinierade platser i Uppsala. En anledning till varför vi valde att göra en platsstudie var att det kan vara svårt att få en konkret bild av odefinierade platser. Med platsstudien ville vi även åskådliggöra dessa platser ur ett tredje perspektiv, det vill säga hur vi upplever att platserna används, deras värden och egenskaper. I diskussionen jämfördes våra egna noteringar om dessa odefinierade platser och uppfattningen som presenteras i den valda litteraturen med kommunernas attityder.

När det gäller urvalet av platser valde vi platser som vi ansåg stämmer in på vår definition av odefinierade platser som presenterades under *Begreppspreciseringar*. Nedan följer en lista på egenskaper platserna vi valt ut uppfyller.

- » Ligger utanför partipolitiken och den professionella designen
- » Styrts nedifrån snarare än uppifrån
- » Platserna karaktäriseras av frihet och öppenhet
- » Definieras inte på förhand av regler, funktion och kontroll.
- » Definieras av den tomhet och flexibilitet som låter platsen bli vad användarna väljer att den för tillfället ska vara.

Enkätundersökning

För att ta reda på dessa platser värde ur ett kommunalt stadsplaneringsperspektiv valde vi att skicka ut enkäter till 30 svenska kommuner. Vi valde att kontakta tjänstemän som arbetar inom stadsplanering eller markexploatering eftersom de borde ha störst kunskap inom dessa frågor. I och med att ämnet är abstrakt och tiden var begränsad räknade vi med att endast ett ringa antal av dessa 30 kommuner skulle svara. För att tydliggöra frågorna och ämnet skrev vi ut vår definition på odefinierade platser i början av enkäten. När det gäller urvalet av kommuner i undersökningen valde vi att inkludera både mindre och större kommuner över hela landet. Detta för att på så sätt kunna ge en representativ bild av värdet av dessa platser inom design och planering hos svenska kommuner idag.

För att öka chansen att kommunerna svarar sanningsenligt och inte så som de tror att vi vill att de ska svara behandlades enkäterna anonymt. Vår undersökning handlade inte om att jämföra en svensk orsts attityd med en annan svensk orsts attityd. Vi ville få så många svar som möjligt från de svenska kommuner som vi skickade ut enkäter till endast för att kunna sammanställa en övergripande inställning.

Enkätfrågor

Följande frågor ingick i enkäten:

1. Finns det exempel i er kommun på odefinierade platser som man medvetet har bevarat?
2. Om Ja svarades på fråga 1: Varför har man valt att bevara den/dem? Hur används platserna? (Ange gärna namn på platserna även om namnen inte är officiella.)
3. Om Ja svarades på fråga 1: Riskerar dessa platser framtida exploatering?
4. Om Ja svarades på fråga 3: Varför har man valt att ta bort dem? Hur användes platserna?
5. Om Nej svarades på fråga 1: Har man valt att ta bort dessa platser istället?
6. Hur värderas odefinierade platser i er kommun? Positivt eller negativt? Motivera gärna ert svar.
7. Finns det några gemensamma egenskaper för de odefinierade platser som finns i er kommun?
8. Vilka följder skulle ett exploaterande av dessa platser kunna innebära? Positiva som negativa.
9. Har inställningen till dessa platser ändrats över tid? I sådana fall, hurdå?

Resultat

Nedan följer resultatet av undersökningarna. I analys och diskussion jämförs resultatet av enkätundersökningen med värden som finns hos dessa platser enligt litteraturen och med de värden vi observerade på platserna i platsstudien.

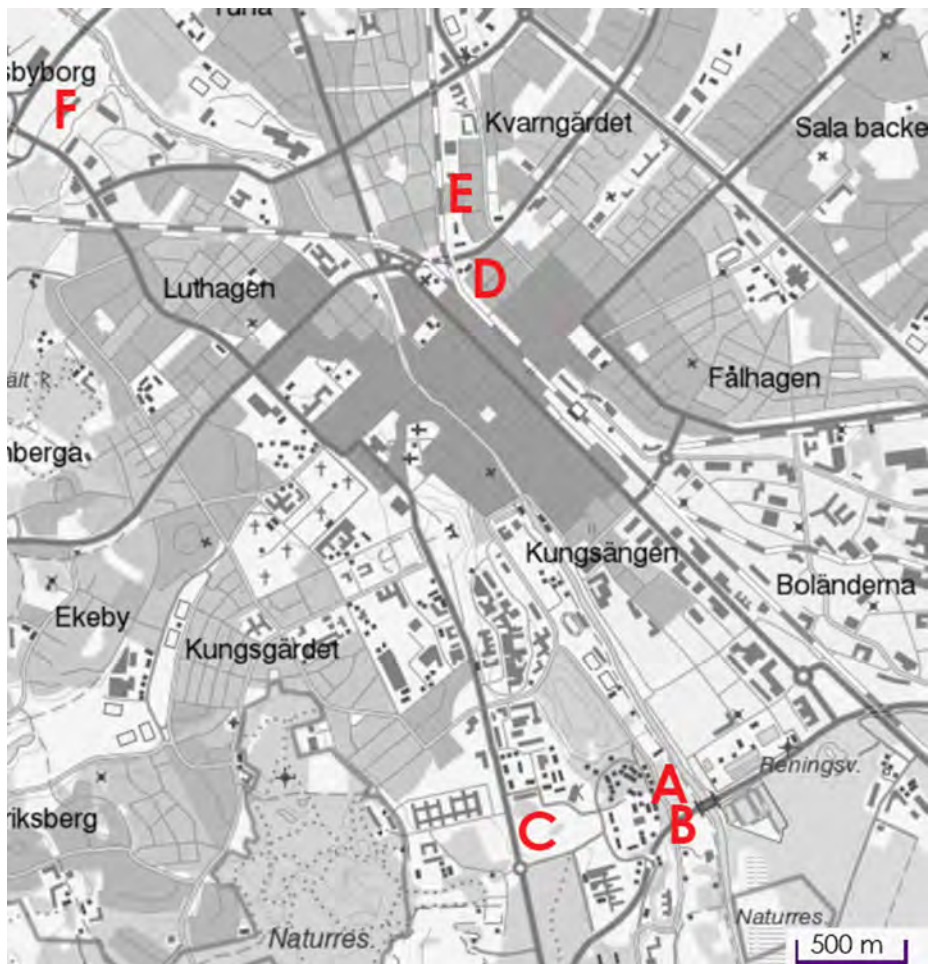
Litteraturstudie

Rent visuellt kan dessa platser se ut på många olika sätt, däremot delar de enligt litteraturen värden som inte har med det fysiska utseendet att göra. Som resultat av vår litteraturundersökning har vi sammanställt en lista på värden odefinierade platser ofta, men inte nödvändigtvis, besitter. Detta urval gjordes enligt teorier från den valda litteraturen som presenterades i bakgrunden. Dessa värden listas här nedan:

- » Aktiviteterna på platserna bestäms av användarna själva och inte av lagar och regler som har stiftats någon annanstans, spontant och informellt.
- » Mötesplatser mellan olika sociala grupper i varierande typer av sammanhang
- » En tillflyktsort för subkulturella och andra grupper som kan känna ett främlingskap inför samhället, t.ex. hemlösa
- » Platser för innovativ konst, politik, rekreation, lek och möten
- » Kan vara viktiga för barns kreativa lek
- » Stimulerar ett ifrågasättande och nytänkande förhållningssätt till vardagen
- » Platser där livserfarenheter och politiska uttryck möts

Resultat: platsstudier

Nedan följer kartor över platserna vi besökte i Uppsala. Därefter följer fotografier. Platserna finns markerade i kartan med samma bokstäver som finns skrivet i bildtexten. Bildtexterna beskriver dels platsens geografiska läge i Uppsala, men även resultatet av platsstudien, det vill säga de sociala värden vi uppfattade när vi besökte platserna.

Grundkarta över delar av centrala Uppsala: © Lantmäteriet, i2014/764. Bearbetad av Emily Sedin och Tarina Levin. Platserna är utmärkta med bokstäver A-F.

Plats A: Fält mellan Kungsängsleden, Fyrisån och Ulleråkersvägen, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Graffiti finns på platsen, vilket också är det enda spåret av aktivitet. Dock utgör platsen en viktig passage och den kan därför också fungera som en mötesplats mellan de passerande och graffitimålarna.

Plats B: Under Kungsängsleden, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Mycket graffitti tyder på aktivitet. Det finns en del politiska uttryck vilket också tyder på att platsen har en demokratisk funktion. Det är dessutom en passage vilket gör att platsen kan fungera som mötesplats mellan olika sociala grupper.

Plats B: Skateramp i nära anslutning till ovanstående plats. Kungsängsleden skymtar i bakgrunden (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Platsen fungerar som mötesplats mellan olika sociala grupper eftersom skaterampen ligger i nära anslutning till en större passage. Platsen har också ett rekreativt värde för grupper som är intresserade av skateboarding.

Plats C: Polacksbacken, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Öppen grusyta. Skärp och ölf flaskor tyder på användning. Platsen fungerar som en mötesplats då den ligger nära campusområdet vilket betyder att flera olika sociala grupper kan se varandra.

Plats D: Utrymme mellan Råbyvägen, Tågspåret och Österplan, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). En plats som är viktig för kommunikation och uttryck. Det är dock inte en mötesplats på samma sätt som andra passager. Eftersom platsen är så exponerad och central kan man tänka sig att grupper som målar graffiti inte vistas där när det passerar mycket folk. Men eftersom många passerar platsen dagligen ser de istället det som skrivs på byggnadens väggar. Viktig för vissa subkulturella grupper.

Plats D: Politisk graffiti som är väl synlig mot gångvägen. Viktig för vissa subkulturella grupper. (Bild: Emily Sedin 2015-05-15).

Plats E: Graffiti vägg längs med gångväg mellan järnväg och portalgatan, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Detta är också en plats som kommunicerar olika uttryck, ofta politiska. Eftersom platsen ligger exponerat är det troligt att graffittimålning inte sker när många passerar platsen. Även om olika sociala grupper inte möts personligen så lämnar graffittimålarna uttryck efter sig som passerande ser. Det blir därför ett indirekt möte mellan grupperna. Viktig för vissa subkulturella grupper.

Plats F: Librobacken, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Lummigt grönområde längs med Librobacken där olika sociala grupper passerar. Området används dels som passage men det har också ett rekreativsvärde.

Plats F: Librobacken, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Graffiti på andra sidan bäcken tyder på att platsen används till uttryck. Viktig för vissa subkulturella grupper.

Plats F: Skatepark i grönområdet mellan Librobacken och Fyrisån, Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Hemmabyggda hinder och graffitti tyder på användning. Platsen har också ett rekreativvärde för de som åker skateboard på platsen. Viktig för vissa subkulturella grupper.

Plats F: Skateparken har också funktion som forum för uttryck (Bild: Emily Sedin 2015-05-15).

Plats F: Industrilokal vid gångvägen längs librobäcken., Uppsala (Bild: Emily Sedin 2015-05-15). Graffiti tyder på användning och ett behov av att uttrycka sig. Viktig för vissa subkulturella grupper.

Analys platsstudier

Nedan sammanställs en punktlista över de sociala värden vi observerade på platserna. Denna lista jämförs sedan, tillsammans med resultatet av litteraturstudien, under rubriken *Jämförande analys* med de sociala värden som beskrevs i resultatet av enkätundersökningarna. Utifrån vår platsstudie fann vi tre framträdande sociala värden som dessa platser delade:

- » Mötesplatser för olika sociala grupper
- » Rekreativvärden
- » Platser som fungerar som forum för att uttrycka sig (genom graffitimålning)
- » Ofta viktiga mötesplatser inom vissa subkulturella grupper.

Resultat: Enkätundersökning

Nedan följer svaren från vår enkätundersökning. Vi fick svar på sju enkäter av trettio. Vi fick även ytterligare ett svar där man förklarade att vår undersökning inte var relevant för den kommunen. Här nedan följer de sju svar på enkäten som vi mottog. På de frågor där svaret är ett bindestreck har de tillfrågade valt att inte svara. För att behålla transparensen i uppsatsen redovisas svaren som de är. Svaren bearbetades inte mer än att namn på personer och orter ersattes med "X". Eftersom detta är en kvalitativ studie med mycket information redovisas svaren i textform istället för tabell. En tabell med den omfattningen hade inte varit möjlig att kombinera med uppsatsmallen utan att inkludera den som en bilaga. För att få en större vidd i de tillfrågades svar valde vi att ställa fler frågor än endast frågan som besvarar vår frågeställning (fråga 6). Vi ansåg att de andra frågorna indirekt kan ge information om hur dessa platser värderas. För att göra enkätsvaren mer

läsbara har vi valt att färgkoda svaren för de sju olika kommunerna. Under rubriken *Analys: enkätundersökning* sammanställs de sociala värden som identifierades i enkätsvaren i en tabell. Dessutom bearbetas det viktigaste ur enkätsvaren tillsammans med litteraturstudier och platsstudier i en jämförande analys under rubriken *Jämförande analys*.

Fråga 1. *Finns det exempel i er kommun på odefinierade platser som man medvetet har bevarat?*

Kommuner:

1. Ja
2. Ja
3. Ja
4. Nej. Inte vad jag känner till. Har inte diskuterat begreppet i jobbsammanhang.
5. Nej
6. Ja
7. Nej

Fråga 2. *Om Ja svarades på fråga 1: Varför har man valt att bevara den/dem? Hur används dem? (Ange gärna namn på platserna även om namnen inte är officiella.)*

Kommuner:

1. De är i många fall bevarade pga terrängen, kuperade och med bergknallar och inte så lätta att bebygga om man i första hand vill bygga för att få en vinst. Eller så är det bevarat pga att marken är fd industrimark och behöver saneras om det ska gå att bygga.
2. Oftast icke planlagd mark eller icke ännu exploaterade ytor inom tätorterna. X har inte många sådana ytor i centrala lägen men det finns flera i våra yttre tätorter och yttre stadsdelar.
3. Samutnyttjande av områden är mycket viktigt. De ger möjlighet till spontana aktiviteter. En del är planerade för detta. Andra är sådana som för tillfället väntar på annan användning. Vissa är planlagda och riskerar inte att exploateras. De som inte är planerade väntar på en "omvandling" eller "förtätning av staden.
4. –
5. –
6. Vissa platser är kopplade till en differentierad användning utifrån sommar och vinter perspektiv (snöhantering och upplag). Dessa områden är ofta grön/ parkområden, ses som rekreation och grönområde i centrumnära områden. Samt områden kopplat till infrastruktur (vägar etc) samt bostadskvarter. Områden kopplade till kvarter är svåra att ändra användningen av då dessa är en blandning av privat och offentliga områden/ ytor. Vilket gör att områden inte nyttjas eller används.
7. -

Fråga 3. *Om Ja svarades på fråga 1: Riskerar dessa platser framtida exploatering?*

Kommuner:

1. Ja
2. Ja

3. –
4. –
5. –
6. Ja
7. –

Fråga 4. *Om Ja svarades på fråga 3: Varför har man valt att ta bort dem? Hur användes platserna?*

Kommuner:

1. –
2. Som i övriga städer så gäller förtätning och en del ytor med denna karaktär blir aktuella för bebyggelse. Används idag som parkeringsytor, boulbanor, fotbollsplaner. Vi har inga direkta left overs där naturen tar tillbaka sina nischer.
3. En stad står i ständig förändring. Dess användning styrs av detaljplaner eller t ex i en grönstrukturplan
4. –
5. –
6. Grön/ parkområden med en låg användningsgrad, kan ist bli förtättningsområden (bostäder). Vissa områden förbättras genom att tydliggöra/ definera användningen och skapa parkområden som bidrar till aktivitet (lekplats, bollspel el liknande) eller möten (sittplatser, grillplats etc) Vi har försökt att minska antalet ”lågt nyttjande” grön områden till färre, men en bättre utformning - skapar även en bättre attraktivitet och drift fördelar.
7. –

Fråga 5. *Om Nej svarades på fråga 1: Har man valt att ta bort dessa platser istället?*

Kommuner:

1. –
2. –
3. Ja
4. Vet ej, begreppet används inte.
5. Ja
6. –
7. Ja och nej.

Fråga 6. *Hur värderas odefinierade platser i er kommun? Positivt eller negativt? Motivera gärna ert svar.*

Kommuner:

1. Både och. Obebyggda avrivna industritomter ses ofta som sår i stadsbilden och skapar en negativ bild av staden, speciellt om de ligger centralt. Samtidigt ger de utrymme för olika aktiviteter av mer spontan karaktär, ungdomar är där och umgås och åker skateboard t.ex. De mer naturpräglade ytorna om kanske juridiskt är parker men ändå odefinierade fyller en funktion för stadsbon som snabbt tar dem för givna med grönskan och de kravlösa mellanrummen som de utgör. samtidigt kanske de upplevs som otrygga och man förväntar sig en högre grad av skötsel och förfining.

2. värdefulla som resursytor men kanske inte i första läget direkt värdefulla för rekreation eller tex ekosystemssytor.
3. Alla platser ska ha en användning enligt min mening. Vi har inte råd med icke använda ytor. Men en godtagbar användning är att den är tillgänglig för spontana aktiviteter och tillfälliga aktiviteter.
4. Det finns ingen kommunal definition av odefinierade platser i X vad jag känner till. Värderingen beror helt på platsens läge och förutsättningar.
5. Främst negativt, även om vi inte har haft mkt diskussion kring fenomenet. I stadskärnan är X en relativt väldefinierad stad pga en lång bebyggd historia, så även om definitionen skiftar med tiden. Vi diskuterar däremot mycket "Shared space", multifunktionalitet, men det är inte riktigt samma sak. I ytterområdena finns mycket "restytor", några av dem kan säkert fylla en viktig social funktion för tex ungdomar (som "Back stage"), men till största delen så skapar de bristande rumsliga sammanhang och ineffektivt markutnyttjande. I ytterområdena kan det vara svårare att fånga upp vilka odefinierade rum som faktiskt är viktiga, samtidigt har vi färre aktiva planprojekt där, nu handlar det mest om förtätning i innerstaden.
6. Värderas mest negativt, då områdena inte nyttjas och ofta är väldigt odefinierade utformningsmässigt och inte bidrar till ett "attraktivitetsvärde". Men finns fördelar under vintertid med snö.
7. Negativt: Det råder brist på mark i staden och sådana ytor blir en störande för de som tycker att all mark ska utnyttjas effektivt. Den spontana användningen som uppstår på dessa platser kan upplevas som stökig och provocerande. Positivt: Stadens allmänna plaster blir alltmer intensivt utnyttjade och "programmeras" alltmer för att kunna utnyttjas effektivare. En odefinierad plats kan upplevas som en möjlighet för sådant som inte är förprogrammerat, före egna initiativ eller som inte rymms på mer intensivt nyttjade ytor. Den spontana användningen som uppstår på dessa platser kan upplevas som kreativa och sociala

Fråga 7. *Finns det några gemensamma egenskaper för de odefinierade platser som finns i er kommun?*

Kommuner:

1. Det finns två huvudtyper som tidigare nämnts; Park- och natuorytor i staden som inte har en egentlig definition. De kan ha varit bebyggda tomter, men där byggnaden försvunnit och platsen har förlorat sin ursprungliga funktion. I många fall är dessa miljöer i X präglade av bergknallar och en svårbebyggd terräng. Tidigare industrimark som lämnats avriven men inte expolaterats då det är kostsamt med marksanering.
2. Nej
3. Grönytor finns beskrivna i vår gröstrukturplan som finns på hemsidan. Där finns ett antal "Utvecklingsområden". Vissa av dessa har ett behov av bättre skötsel, andra kan ges en annan användning.
4. Vet ej.
5. Främst i perifera lägen i staden. Ofta i skarven mellan olika planeringsinsatser.
6. Kopplingar till vinter och snö (snöupplag), oprogrammerade- områden, placering (ofta inte en "attraktivt" område)

7. Den är inte programmerad, och/eller Den är dåligt utnyttjad för sin ursprungliga syfte, Och/eller det är "tålig"
Som exempel kan man även nämna resecentrum. De stora hårdgjorda ytorna, t.ex. trappan öster om järnvägen, inbjuder konstant till spontana och planerade aktiviteter. Det ser jag som har trappan i ögonvrån hela dagarna.

Fråga 8. Vilka följder skulle ett exploaterande av dessa platser kunna innebära? Positiva som negativa.

Kommuner:

1. I många fall positivt resultat, när det gäller båda typerna av miljöer. I de fall där miljöerna fyller viktiga funktioner för rekreation och kanske även olika ekosystemtjänster är det viktigt att exploatera med hänsyn till det och med hänsyn till stadens gröstruktur i sin helhet.
2. främst tillgänglighet till potentiella rekreationsytor. Oftast kostar dessa ytor att sköta.
3. –
4. Går inte att ange generellt. Beror på exploaterings funktion i förhållande till platsens läge och förutsättningar.
5. + Tätare stad
+ Effektivare stad
+ Starkare rumsliga sammanhang som integrerar staden
+ (Ibland) otrygga platser försvinner
- Informella mötesplatser för marginaliserade grupper försvinner
- Flexibla ytor försvinner
- Offentliga platser av icke-kommersiell natur försvinner
6. Positiva: möjliggörande att förbättra användningen och nyttjandegraden. Utformningen och uttrycket som helhet, skapa en bättre skala och livsmiljö för människan (kopplat till infrastruktur områden). Anlägga områden där mer människor vistas – ökar nyttjandegraden. Vissa av dessa odefinierade platser är gamla – vid anläggandet var "befolkningsunderlaget" annat- många områden som då var barnfamiljer finns det många äldre idag. Vilket gör många områden "fel placerade" för dagens behov. Negativa: Möjliggöra platserna för spontan aktivitet minskar. Grönområden minskar i staden/ samhället. Närhet till rekreation och "natur" minskar.
7. Positiva: Intensivare markutnyttjande, Negativa: Stadens förmåga att tala till vår fantasi minskar och det blir mindre utrymme för medborgarnas egna initiativ.

Fråga 9. Har inställningen till dessa platser ändrats över tid? I sådana fall, hur då?

Kommuner:

1. På vissa platser skulle det vara mycket positivt att åter placera byggnader, där det är tydligt att det varit så tidigare. På andra skulle exploatering bli mer känsligt, där grönskan verkligen fyller andra funktioner och de värden en grön miljö innebär upplevs som viktigare.
2. Vi försöker finna och inventera den på innehåll och hur de används
3. Jag har lite svårt att förstå era frågor, så jag svarar fritt från frågorna
Med vänlig hälsning X

4. Marken i staden värderas högre nu än tidigare vilket gör att vi går mot en tätare exploatering där man försöker att miska på "restytor".
5. Jo, det har det nog, under tidig funktionalism fanns en vilja till att kunna erbjuda generösa och gröna friytor, även om man nog såg en mer ordnad miljö framför sig än vad det i praktiken blev, pga resurs- och ambitionsbrist. Kanske också en något utopisk människobild. Senare slog pendeln tillbaka och den täta, traditionella staden återupptäcktes av postmodernismen, och byggandet blev också en del av finanssektorn. En motreaktion finns hos vissa socialt inriktade planerare som lyfter fram vad jag i brist på bättre ord kallar "queera" rum och dess värde för vissa grupper. Som framgår av svaren ovan så betraktar jag personligen täthet och rumsliga sammanhang som huvudregel för gott stadsbyggande, men ser också att vi idag har svårigheter att fånga att vissa av dessa odefinierade platser ändå kan ha ett värde, och om så, hur vi kan väga det mot annat och eventuellt bevara dem i deras odefinierbarhet.
6. Platserna och nyttjandet bör ses över och vi behöver ha en helhets "lösning". För att skapa goda livsmiljöer och attraktiva boendemiljöer med rekreation och grönområden som kommunen kan drifva och hålla efter.
7. Ja. Tidigare fanns det inte samma brist på mark och man bekymrade sig inte så mycket över att det fanns ytor utan definierat syfte.

Analys: enkätundersökning

Resultatet behandlades i en analys där vi sammanställde de positiva värdena och de negativa egenskaperna av odefinierade platser som angavs i enkäterna. Antalet tillfrågade som angivit det aktuella värdet eller egenskapen på odefinierade platser anges inom parantes. Detta, samt annan relevant information från enkätstudien, jämförs sedan, i en analys i textform, med de värden som observerats i litteraturstudien samt platsstudien.

Positivt värde	Negativa egenskaper
Spontana och tillfälliga aktiviteter, flexibla ytor (5)	Ekonomiskt ineffektiv, ineffektivt markutnyttande (3)
Rekreation, t.ex. grönområde, boulebanor, fotbollsplaner (3)	Sår i staden. Negativ bild av staden (2)
Rekreation för ungdomar, främst skate (2)	Otrygga (2)
Mötesplatser för marginaliserade grupper (1)	Kostnad på skötsel (1)
Offentliga platser av icke-kommersiell natur (1)	Spontan aktivitet kan uppfattas stökig och provocerande (1)
	Låg användningsgrad (1)

Jämförande analys

4/7 av kommuner hävdade att det fanns odefinierade platser i deras kommun som man medvetet har bevarat. Som bland annat Barron (2013, s. 3) hävdar, verkar de flesta av de tillfrågade ha en negativ uppfattning om odefinierade platser. 3/7 hade en tydligt negativ uppfattning, 1/7 ansåg att det inte går att ange generellet och 3/7 svarade resonerande runt begreppet. En av de som svarade resonerande ansåg att exploatering skulle vara positivt vilket vi tolkar som en negativ inställning till odefinierade platser. Sammanfattningsvis var därmed den övergripande inställningen till odefinierade platser negativ. Ur ett bredare perspektiv kan man se till den låga svarsfrekvensen. 23/30 kommuner valde att inte svara på enkäten. En kommun motiverade det med att enkäten inte var relevant för deras kommun medan en annan kommun förklarade att de inte kunde hitta någon med rätt kompetens för att besvara enkäten. Övriga uppgav ingen förklaring till varför deras svar uteblev.

Barr (1969, s.14) hävdar att odefinierade platser ofta associeras till oattraktiva platser. Denna åsikt delas av 2/7 tillfrågade i enkätundersökningen. Odefinierade platser kan ge en negativ bild av staden enligt dem. De negativa egenskaper som nämns av flest kommuner är att odefinierade platser är ekonomiskt ineffektiva och innebär en ineffektiv markutnyttjning. Detta stärks även av litteraturen där det dels framgår att odefinierade platser står utanför den urbana produktiviteten (Solà-Morales 1995, ss. 25-27) samt att vår planering till en hög grad påverkas av ekonomiska intressen (Nyström, Tonell. 2012, ss. 115-118). Alla kommuner som medvetet har bevarat odefinierade platser svarade även att dessa platser hotas av exploatering. Konkurrens om mark och förtätning nämns av majoriteten (5/7) av de tillfrågade och är även något som Cupers och Miessen (2006) beskriver som ett av hoten gentemot dessa platser. En av de tillfrågade betonade att man inte har råd med ytor som inte frekvent används men att en användningsyta för spontan aktivitet är en godtagbar funktion. I likhet med Hebbert (2008, s. 37) ansåg en annan av de tillfrågade att dessa ytor bör utformas med en tydlig definition för att bli mer attraktiva och öka nyttjandegraden, medan en tredje av de tillfrågade ansåg att en tätare stad med starkare rumsliga sammanhang var att föredra. 1/7 nämnde dessutom skötselkostanden på dessa ytor som en negativ aspekt. Otrygghet, som enligt litteraturen ofta anges som en orsak till varför restriktioner införs på platser (Carmona et al. 2010, s. 154), angavs av två kommuner som en negativ aspekt av odefinierade platser. Solà-Morales (1995, s. 26) hävdar dessutom att dessa platser ofta uppfattas som just otrygga.

En stark likhet med litteraturen var att 5/7 beskrev odefinierade platser som platser som gynnar spontana aktiviteter (Cupers, Miessen, 2006). De flesta tillfrågade var positivt inställda till spontana aktiviteter men en av de tillfrågade kommunerna menade att den spontana användningen också kan uppfattas som stökig eller provocerande. Dessa platser beskrevs endast av en kommun som en mötesplats och i detta fall en mötesplats för marginaliserade grupper i samhället. I litteraturen framhålls odefinierade platsers betydelse som mötesplatser för olika sociala grupper i samhället som en väldigt viktig del. Bland annat Cupers och Miessen (2006) betonar detta. Dock nämner Sheridan (2007, s. 109) dessa platser som viktiga för subkulturer. Odefinierade platsers betydelse för subkulturella grupper noterade även vi som ett värde på flera av de platser vi besökte i platsstudien. Tillskillnad från litteraturen nämndes inte odefinierade platser som ett medel för demokrati och yttrandefrihet överhuvudtaget av de tillfrågade. I littera-

turen betonas de värdena starkt av flera författare, bland annat Barron och Doron (2013, s. 3, 9; 2007, ss.16-17). Även vi noterade dessa värden i vår platsstudie där flera av de besökta platserna användes för just politiska uttryck. Vad som däremot nämndes av en kommun var dessa platsers värde som offentliga ytor av icke-kommersiell natur. Att odefinierade platser är platser som står utanför det ekonomiska systemet är något som diskuteras av bland annat Crawford, Solá-Morales och Sheridan (2008, s. 28; 1995, ss. 25-27; 2007, s. 97) som den faktor som ger odefinierade platser sin spontana och flexibla karaktär och därmed även deras sociala värden.

En aspekt som inte berördes av någon av de tillfrågade i enkäten var odefinierade platsers betydelse för konstnärer vilket understryks av Solá-Morales (1995, s. 25-26).

Odefinierade platser nämndes vid två tillfällen av olika tillfrågade som viktiga för ungdomar. Att dessa skulle vara viktiga för barn nämndes dock inte.

Metoddiskussion

Inledningsvis hade vi svårt att hitta litteratur som behandlade ämnet. En anledning kan vara att det finns många olika begrepp som används för att beskriva odefinierade platser. Detta gjorde det svårt att veta vilka sökord vi skulle använda. Det är också möjligt att det finns fler begrepp för odefinierade platser än de vi hittade. Om sökorden hade utgjorts av andra begrepp är det möjligt att ett annat urval av litteratur hade använts vilket i sin tur hade påverkat resultatet av litteraturstudien och jämförelsen i diskussionen.

Den valda litteraturen har i huvudsak varit utländsk, främst amerikansk, eftersom svensk litteratur inom ämnet varit svår att hitta med undantag av artiklar och debattartiklar i dagstidningar. Därför blev det också intressant att jämföra teorierna i litteraturen med ett perspektiv från svenskt stadsplanering. Detta perspektiv erhöles från enkätundersökningen. Det är rimligt att anta att resultatet av litteraturstudien hade kunnat vara annorlunda om vi hade hittat mer svensk litteratur inom ämnet. Eftersom att svensk kultur troligen skiljer sig från amerikansk kultur är det fullt möjligt att användandet och därmed även värdet på odefinierade platser i Sverige skiljer sig gentemot användningen och värdet i USA. Ändock har vi bedömt att detta är en relativ skillnad som handlar om hur mycket en plats används, inte huruvida den används överhuvudtaget, vilket oavsett ger platserna ett relativt värde. En jämförelse mellan enkätsvaren från de svenska kommunerna och akademiska studier gjorda i Sverige, oberoende av politik och ekonomi, hade emellertid ökat denna studies relevans.

Platsstudierna, då vi letade efter spår som kunde vittna om eventuella sociala värden på odefinierade platser, gjordes under arbetstid en kall och regnig fredag. Tiden på dygnet, det faktum att det var en vardag samt vädret bedömer vi som möjliga anledningar till varför de flesta platserna var tomma på folk när vi besökte dem. Det är möjligt att vi hade hittat fler värden om vi hade besökt dessa platser vid flera tillfällen, gärna på en helg, och vid olika tider på dygnet. Eftersom platsstudien endast var ett komplement till litteraturstudien ansåg vi dock att en mer djupgående platsstudie inte var avgörande för undersökningen.

På vår enkätundersökning fick vi endast sju svar av trettio. Man kan fråga sig om den låga svarsfrekvensen speglade ett ointresse bland kommunerna, om det handlade om att ämnet var för abstrakt eller om det handlade om att våra frågor

var otydliga. En av de tillfrågade hävdade att hon inte förstod våra frågor. Kanske delades denna åsikt av fler tillfrågade. Man kan också tänka sig att ämnet kan vara svårt att fördjupa sig i för någon som inte stött på begreppet tidigare. Som nämndes i den jämförande analysen ursäktade sig en av de tillfrågade kommunerna, vars svar på enkätundersökningen uteblev, med att vederbörande inte hittat någon med relevant kompetens för att svara på enkäten. Därför kan man fundera över vem som svarade och varför. Kanske var det främst människor som stött på begreppet förut som svarade på enkäten medan de som inte svarade (det vill säga majoriteten av de tillfrågade) inte diskuterat odefinierade platser förut och egentligen inte har någon uppfattning om ämnet. I så fall skulle den generella inställningen till dessa platser, inom svensk stadsplanering, utgöras av okunskap eller/och likgiltighet och inte av det resultat enkätstudien visar. Som angavs i analysen framgick av enkätundersökningen att 2/7 tillfrågade kommuner inte brukade diskutera ämnet. Med hänsyn till detta kan man diskutera hur representativa enkätsvaren är för den kommunala stadsplaneringen i Sverige, även om många av kommunerna i flera fall höll med varandra.

Eftersom enkäten besvarades anonymt vet vi inte vilka kommuner som har svarat. Om det exempelvis i huvudsak var mindre kommuner eller kommuner inom samma geografiska område som svarade kan man, även ur detta avseende, diskutera hur representativa svaren är för Sverige. En generösare svarsfrekvens eller ett större urval av tillfrågade hade styrkt denna undersökning.

Vi noterade också att fem av sju kommuner beskrev dessa platser som platser för spontana aktiviteter. Detta kan eventuellt härledas från vår definition av odefinierade platser som inkluderades i enkäten. Där betonades att odefinierade platser definieras av vad som händer där "just nu". Eftersom vi skriver att platserna har denna föränderliga användning kan man spekulera kring huruvida vår definition kan ha påverkat deras svar i det avseendet. Kanske hade inte lika många av de tillfrågade kommunerna associerat dessa platser med spontana aktiviteter om vi hade formulerat vår definition på ett annat sätt.

Diskussion Jämförelse

Nedan diskuteras ett urval av olika aspekter från den jämförande analysen. Diskussionen är uppdelad i olika underrubriker som beskriver ett specifikt värde eller en aspekt som vi ansett varit intressant att diskutera. I slutet finns även en sammanfattande diskussion.

Värdet som mötesplats

Jämförelsen mellan enkätundersökningen och litteraturstudien visade att endast en kommun betonade dessa platser som en mötesplats och i det fallet, en mötesplats för marginaliserade grupper i samhället. I litteraturen framhålls funktionen som mötesplats som en väldigt viktig del av de odefinierade platsernas betydelse. Där pratar man dessutom om odefinierade platser som mötesplatser främst mellan olika sociala grupper (Cupers och Miessen 2006) även om vikten av dem inom vissa grupper också diskuteras, framför allt av Sheridan (2007, s. 109). Även i vår egen platsstudie noterades mötesplatser mellan olika sociala grupper som ett värde. Denna skillnad utgör en intressant diskussionspunkt.

Det är möjligt att man inom kommunerna har en smalare definition av mötesplatser. Under rubriken *Begreppspreciseringar* framgår att vi definierar "mötesplats" som en plats där visuella möten sker likväl som interaktiva möten. Med

andra ord behöver människor, enligt oss, inte interagera med varandra för att de ska mötas. Ibland räcker det att man ser varandra eller kanske till och med att man ser spår och uttryck av varandra, varpå människor erkänner andra sociala gruppers existens. I den bemärkelse kan en plats där en viss social grupp brukar vistas fungera som en mötesplats om en passage där andra sociala grupper passerar finns i nära anslutning. Är man inte av denna mening är det inte konstigt att man inte benämner dessa platser som mötesplatser, dels för att de nämndes som ytor med låg användning, dels för att man kan anta att olika sociala grupper inte alltid har intresse av att interagera med varandra.

5/7 tillfrågade hade dock nämnt att odefinierade platser har ett värde i att vara platser som möjliggör för spontana aktiviteter. Förekommer spontana aktiviteter förekommer troligen också möten. Kanske inkluderar möjliggörandet av spontana aktiviteter även värdet av platsen som mötesplats.

Det demokratiska värdet

Ingen av de tillfrågade nämnde den demokratiska funktionen som ett värde hos odefinierade platser, trots att det framhålls som en viktig aspekt i litteraturen (Doron 2007, s. 16-17; Crawford 2008, ss. 34-35). Det kan bero på att man inte upplever dessa platser som mötesplatser. Vidare kan det också bero på att man ser det demokratiska värdet som en bieffekt av de spontana aktiviteter dessa platser möjliggör, varpå de tillfrågade väljer att vara kortfattade. Ytterligare en möjlighet är att man definierar demokrati endast utifrån den partipolitik som förs i Sverige, där själva demokratin utgörs av våra val. Vi väljer vår politik varpå dessa platser bortprioriteras av ekonomiska eller/och politiska orsaker. Ur det perspektivet försvinner dessa platser som ett resultat av våra demokratiska val. Kanske är det nödvändigt, och demokratiskt, att prioritera bort odefinierade platser med den politik vi har valt att föra.

Men i de fall där förhandlingsplanering sker i så hög grad att de privata aktörerna får ett så pass högt inflytande över markexploateringen att beslut tas utan inblandning och inverkan av politiska nämnder och samråd (Nyström, Tonell. 2012, ss. 115-117) kan man anta att detta inte stämmer överens med det demokratiska valresultatet. Försättningsvis kan man diskutera hur synen på vårt samhälle förändras om det offentliga rummet i första hand utformas och förvaltas efter vinstintressen. Om kontroll och exkludering antas generera vinst kan en sådan utformning och förvaltning tänkas förvränga vår bild av staden och därmed även samhället. Detta påverkar i sin tur hur vi röstar och uttrycker oss i demokratiska sammanhang, exempelvis i media. Med hänsyn till ovanstående resonemang kan odefinierade platser antas ha en indirekt demokratisk verkan eftersom de fungerar som motsatser till det normativa offentliga rummet och aldrig kan utformas efter vinstintressen. Som Cupers och Miessen (2006) hävdar, är dessa platser i dess odefinierbarhet mötesplatser för olika sociala grupper vilket enligt Crawford (2008, s. 28) bidrar till ett innovativt tänkande som i sin tur gynnar den demokratiska processen.

I vår uppsats nämns viss graffitti som politiska uttryck och värderas positivt. Detta kan tyckas märkligt då graffitti räknas som skadegörelse och är olagligt. Eftersom yttrandefriheten ibland upplevs som inskränkt i det normativa offentliga rummet (Hellström 2011) har vi här fokuserat på den opinionsbildande aspekten snarare än den skadegörande. Att graffitti kan fungera som skadegörelse är högst relevant men i de okontrollerade och odefinierade platserna verkar denna

typ av uttryck vara accepterat (se *Resultat: platsstudier*). Fungerar platsen dessutom som en mötesplats kanske uttrycken på platsen får andra att reflektera, bilda egna tankar och åsikter.

Värderas barn och ungdomar

Odefinierade platser nämndes av två olika tillfrågade som viktiga för ungdomar. Skateboardåkning exemplifierades som en, för ungdomar, vanlig aktivitet på dessa platser. Detta var något vi även noterade i våra platsstudier. Två av de platser vi undersökte upplevdes som skateparker uppbyggda av användarna själva. Här fanns också mycket politisk graffiti. Sheridan hävdar att odefinierade platser är mycket viktiga för subkulturella grupper i samhället då de ofta tar avstånd från det normativa samhället (Sheridan 2007, ss. 109).

Att detta skulle vara viktigt för barn nämndes dock inte i enkätundersökningen men anges som en viktig aspekt i litteraturen av Kirshenblatt-Gimblett (1999, s. 20) och av Barron (2014, s. 10) med stöd av Stilgoe (2005, s. 23). Vad denna skillnad beror på är oklar. Beror det på att barnen inte prioriteras och glöms bort eller anses dessa platser vara för otrygga för barn att leka på? I likhet med Solà-Morales (1995, s. 26) yttrande om att det finns en uppfattning om odefinierade platser som otrygga svarade 2/7 tillfrågade att dessa platser faktiskt upplevs som otrygga.

Sammanfattande diskussion

Eftersom en ökning av de exkluderande elementen i staden har noterats (Iragorri, 2015), anser vi att dessa platser har ett värde i sin odefinierbarhet. Med stöd av litteraturen menar vi att dessa platser är inkluderande miljöer (Cupers, Miessen 2006) som kan stimulera innovation (Crawford 2008, s. 28; Barron 2014, ss. 3, 9). Tillåts dessa platser i staden har människor plats att uttrycka sig och en chans att bli hörda. Odefinierade platser möjliggör även kreativa och spontana aktiviteter som inte är genomförbara i dagens normativa offentliga rum. Dessa kan, som Crawford hävdar (2008, s. 28), i sin tur stimulera nytänkande om de kombineras med möten. Odefinierade platser kan omöjligt kontrollera eller exkludera något eller någon (Med undantag av eventuell exkludering på grund av fysisk otillgänglighet) eftersom att de inte är designade av någon för någon.

Som Sheridan (2007, ss. 109-110) poängterar kan dessutom grupper som inte känner sig inkluderande i det normativa offentliga rummet skapa ett eget sammanhang i de odefinierade platserna. Enligt oss är det förstås ännu bättre om alla sociala grupper, normativa som marginella och subkulturella, kan vistas på samma ytor men med det rådande samhällsklimatet, där exkludering och kontroll medvetet används som ett verktyg (Iragorri, 2015), bedömer vi det som svårt. För att odefinierade platser ska ha en positiv inverkan i staden anser vi att en förutsättning är att de får finnas i sammanhang där olika sociala grupper rör sig. Vi menar då att odefinierade platser inte behöver vara mötesplatser i direkt bemärkelse. Det kan istället räcka med att olika grupper lägger märke till och erkänner varandra. I jämförelse med den polarisering som sker vid exkludering i det normativa offentliga rummet (Minton 2006, s. 3) bör även en polarisering av staden ske om odefinierade platser, som inkluderande tillhåll, endast tillåts på marknadssvaga platser. Detta kan i sin tur tänkas öka känslan av utanförskap för de som är marginaliserade. Samtidigt kan man anta att den normativa delen av befolkningen får en felaktig bild av samhället eftersom de endast möter människor i samma socioekonomiska situation som de själva. När de marginaliserade- och

subkulturella grupperna isoleras ifrån den normativa befolkningen, varpå en ony-anserad bild av samhället växer fram, kan man tänka sig att fördomar förstärks grupper emellan.

Dock påverkas även de odefinierade platserna av den rådande politiken. Som redan diskuterats, med stöd av enkätsvaren, är det osäkert hur högt man kan värdera dessa platser i förhållande till värdet av att exploatera dem. Det är emellertid fortfarande osäkert huruvida odefinierade platser överhuvudtaget diskuteras och övervägs inom svensk stadsplanering. Vi tolkar intresset för dessa platser som lågt. Dels för att de kommuner som valde att svara i huvudsak förhöll sig negativt men också för att det framgick att 2/7 tillfrågade sällan diskuterade odefinierade platser och deras sociala värden. Detta i kombination med det övervägande ointresset att svara på enkätundersökningen ger oss uppfattningen att odefinierade platser inte är något man vanligtvis överväger.

Med anledning av detta anser vi att det sociala värdet av odefinierade platser bör få en högre status inom stadsplanering i Sverige. Precis som definierade platser bör odefinierade platser inventeras på värden som sedan i största möjliga mån beaktas.

Vidare frågeställningar

- » Kan "det odefinierade" i odefinierade platser bevaras vid exploatering? Eftersom att platserna karaktäriseras av sin saknad av tydlig eller/och medveten utformning kan det vara svårt att exploatera en odefinierad plats och behålla dess fria karaktär. Solà-Morales (1995, s. 28-29) diskuterar om arkitekten kan låta bli att skapa en plats med ordning, form och tydliga gränser. Han hävdar att ofta designas de odefinierade platserna om till oigenkännlighet. Hur behåller man det inkluderande värdet och flexibiliteten samtidigt som man exploaterar dem? Är det möjligt?
- » Hur fungerar odefinierade platser ur barnets och föräldrarnas perspektiv? Kan dessa platser vara värdefulla lekplatser eller är de otrygga, farliga eller kanske till och med ointressanta för barn?

Referenser

- Barr, John. (1969). *Derelict Britain*. London : Penguin Books
- Barron, P. (2014). Introduktion: At the Edge of the Pale. I Mariani, M. & Barron, P. (red.) *Terrain vague: interstices at the edge of the pale*. First edition. New York: Routledge, ss. 1-23.
- Brake, M. (1980). *The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures*. London: Routledge & Kegan Paul
- Berggren, C. (2008). *Odefinierade platser i staden-med studie i Södertälje*. Examensarbete, Institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Carmona, M. Heath, T. Oc, T & Tiesdell, S. (2010). *Public Places – Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design*. 2. uppl. New York: Routledge.
- Chase, J. Crawford, M & Kaliski, J. (2008). *Everyday Urbanism*. Expanded edition. New York: The Monacelli Press
- Cuper, K. Miessen M. (2006). Spaces of uncertainty. *Edit: (3)*, http://edit-revue.com/docs/EDIT_100E.pdf [2015-04-09]
- Crawford, M. (2008). Blurring the boundaries: Public space and private life. I Chase, J., Crawford, M. & Kaliski, J. (red.) *Everyday Urbanism*. Expanded edition. New York: The Monacelli Press, ss. 22-35
- Dobnik, V. Long, C. (2011) Zuccotti Park Eviction: Police Arrest 200 Occupy Wall Street Protesters. *Huffington post*, 15 november. http://www.huffingtonpost.com/2011/11/15/zuccotti-park-eviction-po_n_1094306.html [2015-05-19]
- Doron, G. (2014). *About Gil Muallem Doron*. <http://www.a4community.com/2014/09/18/about/> [2015-05-07]
- Doron, G. (2007)...badlands, blank space, border vacuums, brown fields, conceptual Nevada, Dead Zones ... I Renata Tyszczuk & Doina Petrescu (red.) *Architecture and Indeterminacy. field: volume 1, issue 1 (October 2007)* http://www.field-journal.org/uploads/file/2007_Volume_1/2007%20Volume%201.pdf [2015-05-07] ss. 10-23.
- Harvard University (u.å.). *John R. Stilgoe Robert and Lois Orchard Professor in the History of Landscape Development*. <http://www.gsd.harvard.edu/#/people/john-stilgoe.html> [2015-05-25]
- Hebbert, M. (2008). Re-Enclosure of the Urban Picturesque: Green-Space Transformations in Postmodern Urbanism. *The town planning review, Liverpool University Press*, 79 (1), ss.32-59.
- Hellström, M. (2011) Det offentliga rummet i kläm. *Svenska dagbladet*, 17 februari. http://www.svd.se/det-offentliga-rummet-i-klam_5946895 [2015-06-01]
- Hubendick, B, Öberg, S. Franzén, M. (u.å). Urbanisering. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/urbanisering>. [2015-05-21]
- Iragorri, J. (2015) Designen som ska hålla hemlösa borta. *Dagens nyheter*, 7 april. <http://www.dn.se/sthlm/designen-som-ska-halla-hemlosa-borta/> [2015-04-20]

- Kamvasinou, K. Roberts, M. (2014) Interim Spaces -Vacant Land Creativity, and Innovation in the context of Uncertainty, . I Mariani, M. & Barron, P. (red.) *Terrain vague: interstices at the edge of the pale*. First edition. New York: Routledge, ss, 187-200.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (1999) Performing the City: Reflections on the Urban Vernacular*. I Chase, J., Crawford, M. & Kaliski, J. (red.) *Everyday Urbanism*. Expanded edition. New York: The Monacelli Press, ss. 19-21.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2013). *Social hållbarhet: Arbetet vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2012* (Rapport 2013:22). Göteborg: Enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/publikationer/2013/Pages/2013-22.aspx?keyword=social+h%c3%a5llbarhet/> [2015-05-22]
- Naturvårdsverket (2014) *God bebyggd miljö*.
<https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/God-bebyggd-miljo/> [2015-05-21]
- Nyström, J. & Tonell, L. (2012) *Planeringens grunder En översikt*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Minton, A. (2006) *What kind of world are we building? The privatisation of public space*. Royal Institution of Chartered Surveyors: London
- Sheridan, D. (2007) The Space of Subculture in the City: Getting Specific about Berlin's Indeterminate Territories. I Renata Tyszczyk & Doina Petrescu (red.) *Architecture and Indeterminacy. field: volume 1, issue 1 (October 2007)*
http://www.field-journal.org/uploads/file/2007_Volume_1/2007%20Volume%201.pdf [2015-05-07] ss. 97-11.
- Solà-Morales, Ignasi de. (u.å.) *Currículum*. <http://www.ignasisolamorales.org/> [2015-05-19]
- Solà-Morales, Ignasi de. (1995). Terrain Vague. I Barron, P & Mariani, M. (red.) *Terrain Vague: interstices at the edge of the pale*. New York: Routledge, ss. 24-30
- Stilgoe, R, J. (2005) *Landscape and Images*. Charlottesville: University of Virginia Press
- Sveriges arkitekter (2014) *Förtätning av staden*.
<https://www.arkitekt.se/event/fortatning-av-staden-2/> [2015-05-21]
- Taylor, D. (2008) *Public Space Lessons. Land in Limbo: Making the best use of vacant urban space*. London: Horticulture week & CABA Space
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118095356/w-limbo.pdf> [2015-05-20]
- University of Ulster (u.å.) *Mr. Dougal Sheridan*.
http://www.riad.ulster.ac.uk/research_area.php?email=d.sheridan@ulster.ac.uk [2015-06-02]
- UC Berkley (u.å) *Margaret Crawford*. <http://ced.berkeley.edu/ced/faculty-staff/margaret-crawford> [2015-05-25]

Referenser bilder

Grundkarta över delar av centrala Uppsala: © Lantmäteriet, i2014/764. Bearbetad av Emily Sedin och Tarina Levin.

Bilder av platserna A-F fotograferade 2015-05-15 av Emily Sedin

Bilder av platserna A-F fotograferade 2015-05-15 av Emily Sedin